

**Юнас Хасэн Хемірбы /
Анна Руус**

КанТраЛяваць уСё. съцЕрці.

Першая частка – як поўныя спадзяваньня ў уводзіны: ты махаеш на развітанье сваёй сям’і, твая маці ня можа стрымаць сылёз радасьці, твой брат жадае табе посьпехаў, а ты заскокваеш на седала побач з грузчыкамі і ўжо апошні раз махаш усім рукой. Неўзабаве вы ўжо ў дарозе – далёка ад усяго былога, ад прымітыву й зайдрасьці. Ты і твая новая будучыня, ты і твае новыя ключы ад кватэры ў горадзе, тэлефонны код якога мае напалову менш лічбаў, чым у тваёй мясцовасьці. Потым мы бачым, як грузчыкі развітваюцца, спускаецца змрок; цёмная гасьцёўня і гара скрынак з-пад бананаў ды разьдзымутых мяхоў для съмецьця, напакаваных адзеньнем. І вось ты ў адзіноце. Ты стаіш там, у сваёй новай вітальні, пад цымянай лямпачкай і ўсміхаесься. Усё, што можна тут пачуць, – гэта гукі, якія асьцярожна прасылізгваюць да цябе з кватэры ўверсе. Сусед. За піяніна. “Гэта ж клясычная джазавая мэлёдыя “Night and Day”, – згадваеш ты, а пасля ідзеш, паўтараючы яе, у ванны пакой.

Другая частка поўніцца тактам і рytмам. Мы можам сачыць за тым, як ты перафарбоўваеш гасьцёўню і развесхваеш карціны, і як толькі ўсё ў кватэры ўсталявана, ідзеш на біржу працы,

дзе на гэты раз усё павінна быць цалкам інакш. Адміністратарка ў квяцістай блузцы – зусім як папярэдняя, хоць і ў тысячу разоў больш далікатная. Яна ня кажа, што ўжо позна пачынаць усё з пачатку, не камэнтуе чатырохгадовы пропуск у тваёй аўтабіяграфіі. Неўзабаве ты пасылаеш сваё першае запытаньне, і ў хуткім часе ўжо амаль што сяbruеш зь цёткаю на пошце. Ты вітаесь з чалавекам на турнікеце каля дома і пачынаеш думаць, што кожная паездка ў мэтро нагадвае рух кро-вазвароту. Увечары ты бярэш келіх у адзіноце і толькі зрэдку размаўляеш па тэлефоне з домам. Тады ты робіш усё магчымае, каб выкарыстаць свой новы гарадзкі голас, гэтую сумесь знуджэння і заўсёднага імкнення нагадаць пра сябе. Часам яны крычаць здалёк, што ты ўжо, прынамсі, размаўляеш, як сапраўдная гарадзкая жыхарка! Пасъля глыбоке ноччу ты трапіш у зусім іншую кампанію – піяніна з кватэры над табою. Твой сусед упарта грае адну і ту ю ж джазавую кампазыцию ноч за ноччу, зноў і зноў. Калі ты ня можаш заснуць – дастаеш швабру і грукаеш ёю ў столь, а калі гэта не дапамагае, дык шкрэбаеш асушкам па батарэі, але звычайна ён пачынае граць адно крыху цішэй. І калі нават падстаўляеш шклянку пад кухонны кран, дык усё роўна чуеш, што ён яшчэ сядзіць там і клінькае.

Трэцяя частка пачынаецца ў мажоры, а заканчваецца мінорам. Мінула, здаецца, некалькі месяцаў, таму што раптам прыйшла зіма, і ты ад-

святкавала Каляды разам з бацькамі. Ты вяртаесья ў сваю кватэру. Вуши твае стомленыя ад безылічы пытаньняў: як любоўныя справы, ці ўсё ладзіцца на працы і ці ня чула ты, што Оса нарадзіла дзіця, а таксама ці ня бачыла хаця б якіх-небудзь вядомых людзей? Ты распавядаеш аб нечаканым спатканыні з Гундэ Сванам у супэрмаркеце “NK” ці кажаш, што перастрэла Арне Вайсэ ў краме “Åhlens”. Табе так імпануюць тыя хвіліны ўвагі, калі яны вагаюцца, ці варта табе верыць альбо не. Ты вяртаесья зноў у кватэру, якая раптам падаецца меншаю за тую, што сабе ўяўляла, і там у гасьцёўні на дыване ляжыць яшчэ адзін ліст ад працадаўцы, які ў стандартных выразах дзякуе за выказаную цікавасць, але якому, на жаль, не патрэбны экспэрт па *Windows 98*. Ты толькі пасьпела згатаваць сабе кубак гарбаты і супакоіць нэрвы, як гадзіннік паказвае поўнач, і пачынаеца гэтае халернае клінъканье на піяніна, і ты адчуваеш, што цяпер ужо досыць! Аніякі нармальны чалавек ня грае на піяніна ў такі час, асабліва адну і тую ж мэлёдью, зноў і зноў. “Night and Day” дваццаць чатыры гадзіны на добу змушае цябе выскачыць з ложку, нацягнуць халат і выйсьці на лесьвічную пляцоўку. На яго паштовай скрынцы не пазначана прозвішча. Ты пачынаеш крыху хвалявацца, бо ён жа можа быць псыхам-забойцам, які толькі і чакае, каб каго праткнуць сваімі жалезнымі кіпцюрамі піяніста. Але ж не, няма чаго за сябе турбавацца! Ён не наважыцца адчыніць. Баязьлівец. Ты звоніш у ягоныя дзвіверы зноў і зноў, глядзіш на пашто-

вую скрынку, чуеш, як “Night and Day” адбіваецца рэхам на лесьвічнай пляцоўцы. Ты выкрыкаеш некалькі адпаведных моманту словаў перад тым, як вярнуцца да сябе і спрабуеш заснуць з затычкамі ў вушах, супакойваючыся зялёнай гарбатай. Калі і гэта не дапамагае, спрабуеш заглушыць піяніна дыскам з мэдытатыўнай музыкай. Потым робіш новую спробу заснуць. Але “Night and Day” перамагае цябе, і ўрэшце ты капітулюеш: выходзіш на лесьвічную пляцоўку, употай крадзеш газету *Dagens Nyheter* з суседзкай паштовай скрыні, сънедаеш і чытаеш аб’явы працадаўцаў.

Чацьвёртая частка граеца гіпнатычна і поўніцца спадзяваньнямі. Мінуў ужо, пэўна, год, таму што твая фрызура значна пабольшала ў аб’ёме, а пас на халаце знасіўся. Шпалеры нехта абкрэмзаў чорнымі й зялёнімі загагулінамі, якія выглядаюць, як назвы песен і ноты, ці нейкі праграмны код. Калі-нікалі ты забаўляйся здагадкаю, што будзеш першым чалавекам у сусветнай гісторыі, які вытрываў столькі часу бяз сну, таму што і думкі ная можа быць аб тым, каб паспрабаваць заснуць, калі ў цябе суседам *піянінавы* тэрарыст, які з цябе збыткуеца штоноч. Ты шукаеш падтрымкі ў іншых жыхароў дома, але ўсе яны напалоханыя, а некаторыя нават не жадаюць адчыняць табе дзверы. Тыя ж, што адчыняюць, не наважваюцца зьняць ланцужка. Адзін спадар нават сказаў, што кватэра піяніста пустуе, а цётка з

чацьвёртага паверха зъялела й адказала, што ня чула аніякага піяніна. Дзеецючок з шостага паверха наадварот запэўніў, што “джаз у доме – гэта клёва”. Адзіны чалавек, які згаджаеца з табою – пакістанская бабуля. Яна ківае і ўсьміхаеца, калі ты выкрыкваеш сваё: “Так больш ня можа працягвацца!” Вяртаесься ў кватэру, дзе знаходзіш ліст з біржы працы. Гэта абсолютна апошняе папярэджанье, якое патрабуе, каб ты прыйшла да іх. Ты складваеш ліст і апускаеш яго ў кішэню халата.

Пятая частка найбольш драматычная, са зъменяю танальнасці і тэмпу. Ты ўжо звязваесь з арандатарам, ідзеш па дапамогу да праёніка, уводзіш нумар Службы парушэння грамадзкага парадку на хатнім тэлефоне. Працэс высялення *тэрарыста* рухаеца як мае быць. Неўзабаве перамога робіцца ўжо фактам, і ўсе навокал жадаюць дапамагчы, акрамя мо паліцыянтаў, якія пагражают табе проблемамі, калі ты яшчэ раз ім патэлефануеш. Але гэта ўжо неістотна – хутка прыйдзе вызваленне, і адзінае, што цябе нэрвуе – гэта тое, што ты пакуль ня ведаеш, як выглядае той піяніст. Хутчэй за ўсё, гэта бедны самотны барадач, які зачыніўся там наверсе і якому было б значна лепш, калі б яго забралі ў вар'ятню. Гэта ж, перш за ўсё, дзеля яго ты так напружвалася. Зрэшты, ня толькі яму, але і ўсяму дому яго высяленне пойдзе толькі на карысць. Аднак

ёсьць такі нешта, што не дае табе спакою, штосьці, што прымушае цябе спусьціца ў памяшканье з бакамі для съмецьца ў тую ноч, калі ты апошні раз чуеш, як яго мэлёдыя гучыць зноў і зноў. Ты шукаеш доказы тэрору і выглядваеш такія пада-
зроныя рэчы, як злачынныя камэртоны ці паке-
ты зь піянінавымі струнамі. Але адзінае, што ты знаходзіш – гэта пустая абгортка ад вінілавага дыска “*Ebony and Ivory*”. У расчараваньні ты пакідаеш съметнік і падымаесья на гарышча. Ты праходзіш каля ягоных дзьвярэй, за якімі піяніна ўжо гучыць, як арган. Паштовыя скрынкі й во-
кны вібруюць ад гуду, а звонку чуваць сабакаў, якія выюць у такт, і ад усяго гэтага нават пачы-
нае спрацоўваць сыгналізацыя. Ты ўжо змушаная затыкаць вушки, калі адчыняеш дзьверы на гары-
шча. Нэрвовымі крокамі пачынаеш хадзіць ад ад-
ной груды рэчаў да другой, шукаючи хаця б што-
небудзь: якую зачэпку, тлумачэнье, фатаздымак,
толькі ўсюды нешта накшталт нартаў для слала-
ма ці старых абажураў. Але глянь туды! Ці магчы-
ма абмінуць гэты бліскучы плюпітар. І там жа ў гэ-
тай грудзе схаваны за чорным пакетам са съмець-
цем ксыляфон. А ў скрынцы з-пад бананаў – нот-
ныя паперы і чорны дыярыюш. І калі ты толь-
кі прapaўзеш па парапеце, адгарнеш сетку і,
выцягнуўши ся наколькі магчыма, пралезеш туды,
дык здолееш дабрацца да іх... Неўзабаве ты ўжо
спускаесья з гарышча і ў кватэры разгортваеш
пазалочаны дыярыюш. Кароткія запісы пачына-
юцца ў 1949 годзе. Аўтарку завуць Іза (ці, маг-

чыма, Іда), яна слухае джаз і марыць аб кар'еры піяністкі ў квартале Сан-Жэрмэн у Парыжы. Потым запісы ўжо датуюцца 1956 годам. Іда, альбо Іза, пераехала ў Умеа і закахалася ў клярнэтыста, якога завуць Енс. Яны шпацыруюць па Эрык-слюндскому парку і разам удзельнічаюць у джазовых імправізацыях са стакгольмскімі аркестрамі. А позна ўвечары Іда, ці Іза (а можа, абедзьве адначасова) адважваюцца сесыі за піяніна, і тады адзін вялікі чалавек са Стакгольма, магчыма, Андэш Бюрман ці Пютэ Вікман, падтрымлівае і заахвочвае яе, і яна абяцае, што заахвяруе джазу ўсё сваё жыцьцё. Яна грае *"There Is No Greater Love"* цягам усёй ночы, і наступным днём Енс робіць ёй прапанову. Яна грае *"God Bless the Child"* цягам двух тыдняў і зацяжарвае. Яна грае *"The Masquerade Is Over"*, і Енс прызнаецца, што зрадзіў ёй. Яна грае *"Solitude"*, і Енс, гэты сабака, кідае яе. Яна грае *"Here's That Rainy Day"*, і пачынаецца дождж. Яна грае *"Blue Skies"*, але дождж ператвараецца ў залеву. Яна грае *"Baby Won't You Please Come Home"* месяц за месяцам да таго часу, пакуль Енс не ўзынікае зноў на ганку і сотні разоў просіць прабачэння. Яны спрабуюць ратаваць свой шлюб разам з *"Speak No Evil"*. Але, здаецца, што нічога не дапамагае, бо надпісы становяцца ўсё менш разборлівымі і трапляецца ўсё больш чарнільных плямаў. *"You Don't Know What Love Is"* ды *"You Took Advantage of Me"* – і так да самага канца, чатыры месяцы з *"I'll Be Glad (When You're Dead) You Rascal You"*.

Тут ты падымаеш вочы ад дыярыюша. Ты разумееш, што піяніна змоўкла. Хтосьці грукае ў дзьверы.

Апошняя частка адкрытая для вольнай імправізацыі.

Раптам ты спыняеш пісаць тое, што павінна быць шостай, кульмінацыйнай часткай. З усхватываным сэрцам пакідаеш дыярыюш і асадку там, дзе яны былі, паміж рэшткамі чыпсаў пад падушкаю на канапе і прыбіраеш чубок за вуха. Вось цяпер белетрыстыка можа зрабіцца сапраўднасцю, і для гледача будзе сыграны фінал. Гэта прамы эфір, праносіцца нэрвовая думка, і ты ведаеш, што ўрэшце чаканае спраўдзіцца. Табе толькі нельга адчыніць дзьверы. Гэта твой квіток на свабоду. Чакаць – гэта тое, што трэба. Так ціха, як можаш, ты крадзесься ў шлёнках на кухню. У дзьверы працягваюць настойліва званіць. Неўзабаве ты ўжо сама пачынаеш верыць у тое, што звонку стаіць псыхапат, які па начах бясконца грае джаз, зъехаўшы з глузду “элэсдэшны забойца”. Ты амаль гатовая съмяяцца з гэтае думкі, але стрымліваеш сябе. Вельмі асьцярожна цягнесься па тэлефон і набіраеш патрэбны нумар. Праз слухаўку мы на-самрэч можам пачуць, як звоняць у твае дзьверы. Магчыма, дагэтуль мы ўспрымалі цябе не зусім адэкватна. Твая жавая фантазія, твая здатнасць да мадэляванья праўды. Тваё жаданье заўсёды быць дома. Усе няўдалыя спробы застацца на

ноч у сяброў і сваякоў у дзяцінстве, драматычныя ўцёкі дадому ноччу, калі табе было 13 год, тое бясконцае тэлефанаванье зь інтэрнату народнае школы перад тым, як ты вырашаеш усё ж такі яго пакінуць. Ты заўсёды была такою. “Ты пабачыш, што ўсё наладзіцца, што ён урэшце капітулюе”, – казалі мы і настройвалі цябе на працяг змагання, прасілі патрымацца яшчэ трохі. Але цяпер – без аніякіх сумневаў – гэта было сур’ёзна. Уяві, што ён на самай справе стаіць за дзьяврыма, рашучы, грозны, непрадказальны. І ўсё тое, што ты казала – праўда. Цяпер у нас для цябе ёсьць толькі адна парада.

Сёмая частка, на самай справе, павінна выконвацца вельмі хутка, але чамусьці граецца надзвычай марудна. Як у запаволеным кіно, ты запакоўваеш рэчы назад у скрыні. Пасля гэтак жа паволі ў разважліва мыеш падлогу. Да цябе вось-вось прыйдзе расплата. Між іншым, за надпісы на шпалерах. Табе вельмі не спадабалася, як гаспадар кватэры паглядзеў на цябе, калі завёў аб гэтым гаворку. У яго быў такі погляд, быццам ад цябе пахла сікамі. Калі ты потым пачынаеш выносіць скрыні, воркі ў кветкі ў ліфт, а затым на падворку звалываеш усё гэта да адной купы, у цябе зъяўляецца нясьцерпнае жаданье пераматаць стужку, каб съцерці ўсё... Перадусім для публікі, каб усе бачылі, але таксама і дзеля сябе самой, ты глядзіш на чорнае акно, і адно

калі чуеш гук рухавіка, пераводзіш позірк на грузавік. “Толькі б былі ня тыя ж самыя!” – спадзяесься ты ўсю раніцу, але, пазнаўшы, ківаеш знаёмым грузчыкам. І адразу пачынаеш думашь аб тым, што яшчэ маеш магчымасць падрыхтаваць распoved пра сваю гісторыю, прыгадаць усё, як яно было і як ёсьць. Цяпер ты ведаеш, што неўзабаве зробісься профі ў распovedзе гэтае гісторыі. Само сабой зразумела, што ты не разылічвала, каб хтосьці махаў табе рукой на разывітаныне. Зразумела, што не. Як гэта не стасуецца з тым яркім фіналам, што ты наканавала сабе. Пятнаццаць месяцаў – гэта даволі доўгі час. Ты будзеш распавядাць пра печыва. Яго прыгатавала і загарнула ў фольгу адна з суседак, пакістанская бабуля. І гэтае печыва ты з грузчыкамі падзяліла на адным з прыпынкаў. А ў падзяку атрымала каву з іх тэрмасу. Печыва з фруктамі й арэхамі, шкада толькі, што не з чакалядам. Такое францускае, якое звычайна пячэ бабуля. Магчыма, што ў машыне ў цябе былі сумныя вочы. Ад суму цяжка пазбавіцца. Ты ўвесь час глядзіш убок ад дарогі. Дадому. Зразумела, некаторыя будуць съмяяцца з тваёй няўдачы, але гэта непазыбежна. Лепей звярнуць увагу на тое, што ты ня здрадзіш сваім пачуццям, якія захлынулі цябе паслья кампазыцыі “Night and Day”, што прагучала па радыё якраз у той момант, калі вы выяжджалі з гораду. Калі ты апошні раз чула гэтую песню?

У восьмай частцы гучыць трывомфальная мэлёдыя вяртаньня дадому. Тваё сэрца стукае трохі хутчэй, калі вы вітаецся. “Досыць неблагі горад”, – кажаш ты грузчыкам. “Чаму не, халера, я і жонка вырасьлі тут”. Здаецца, што мы ўжо трохі знаёмыя. Маці, тата, брат, я і нават кот стаім на сходах, быццам дзеля таго, каб зрабіць фатаздымак, калі машина збочвае да дома, і жвір шаргаціць пад коламі. Пасъля маці прытуляе цябе да сябе і кажа, што ўсё гэта – ня вартае ўвагі, галоўнае, што ты – дома. Яна запрашае грузчыкаў на філіжанку гарбаты. Брат усьміхаецца і глядзіць на цябе так, быццам усё разумее. Грузчыкі дзяякуюць, але адмаўляюцца, спасылаючыся на недахоп часу. Яны разьвітваюцца і кажуць, што, магчыма, вы яшчэ хутка пабачыцесь. А ты, трymаючи руکі ў кішэнях, адказваеш, што пакуль ня ведаеш, але насамрэч ведаеш дакладна.

У апошняй, дзевятай, частцы фактычна йдзеца пра завяршэнье мэлёдыі. Ты лёгка пакачваеш бёдрамі. Уся хата пахне суботній раніцай. Кава пырскае і цячэ ў збанок, кавалкі белага хлеба ча-каюць у тостэры свайго часу. Два яйкі і чатыры скрыльцы каўбасы шкварчаць у масле на патэльні. Ты перамешваеш у каструлі фасолю і адчуваеш, як жывот пухне ад голаду. Праз вакно маленьkай кухні бачыш, як маці выходзіць з дому ў сваім старым блякла-жоўтым халаце. Ты не памятаеш у яе іншага халата. Яна крыху горбіцца і выглядае так, быццам мерзыне. Ты з пяшчотаю глядзіш на яе.

Твая любая матуля. Яна ідзе да паштоваў скрыні, і ты ведаеш, што там будзе газэта. Пасьля сънядання ты папросіш яе, і, магчыма, атрымаеш яшчэ адну філіжанку кавы і крыху печыва. Съвеціць сонца. Якая цудоўная раніца! Яшчэ адна цудоўная раніца, яшчэ адзін цудоўны дзень. Менавіта так і павінна быць.

Пераклад Аляксея Патоні